

Så var det på Gotland 1884

Plock ur gamla tidningar och andra papper

HUR SAG DET UT på Gotland och i den goda staden Visby för sextio år sedan? En medarbetare i Gotlänningen har studerat Gotlänningens första årgång och ett par andra källor från den tiden för att kunna ge några anspråkslösa bidrag till belysning av frågan.

Låt oss högaaktningsfullt börja med Kongl. Maj:ts Befälningshavande. Landshövding i Gotlands län var 1884 Per Gustaf Emil Poignani, och han hade vid sin sida närmast landssekreterare Johan Hambræus och landskamraren Lars Th. Johan Gardell. Lant-rättsmästare var Nils Theodor Enequist, länsnotarie var en Donner, och som länsbokhållare fungerade Oscar Melin, sedermera landskamrer. Länet hade två kronofogdar, som det då hette, nämligen Daniel Calissendorff och Carl Aug. Bokström, samt icke mindre än nio landsdiskaler. Häradsbördingarna hette C. P. Lagerberg och Alfr. Waldenström.

Stiftets biskop, L. A. Anjou, avled just 1884, 81 år gammal. Han efterträddes så småningom av K. H. Gez von Schöle.

Militärbefälhavare var översten friherre Ernst Mathias Peter von Vegesack, vilken också var chef för Gotlands nationalbeväring, som på den tiden räknade bl. a. en artilleribefälhavare, fyra majorer (bataljonschefer) och ett 30-tal kapten.

Gotlands riksdagsmän voro: i Första kammaran friherre von Vegesack, i Andra kammaran kontraktsprosten Anton Julius Lyth, hemmansägare Petter Larsson, La Fole, och kronofogde Bokström.

I Visby stad var Carl Een borgmästare, och hans rådmän hette Rudolf Chevalier och K. G. Tiberg. Magistratssekreterare och notarius publicus var Gabriel Herlitz, stadskamrer länsbokhållare Oscar Melin. Som ordförande i stadsfullmäktige fungerade konsul Rudolf Cramér och som vice ordförande lektor C. J. Bergman; sekreterare var Oscar Melin. Antalet konsulater i staden var ingalunda mindre då än nu, tvärtom. Följande länder voro representerade av konsulater eller konsularagenter: Danmark, Frankrike, Nederländerna, Portugal, Ryssland, Spanien, Storbritannien och Tyska riket.

Läroverkets rektor hette K. H. Herlund, och i förteckningen över kollegiet finner man följande

kända namn: Lemke, C. J. Bergman, J. A. Fagerholm, Oscar Rosman, O. A. Westö, Victor Lange, Johan Kahl, Lars Kolmodin, Mathias och Oscar Klintberg samt Wilhelm Sohrling, musikläraren.

Hela länet räknade 53,293 personer. Antalet invånare i Visby stad uppgick till 6,765. Jämför man härmed de senaste officiella siffrorna, resp. 59,275 och 13,022, finner man, att staden nästan fördubblat sitt invånarantal, under det att landsbygden förlorat ett par tre hundra. Ännu våldsammare ter sig dock strömmen från landsbygden till städerna under de gångna sextio åren, när man finner att

Stockholm ökat från 185,325 till 513,754 invånare och att en del av våra mest betydande industristäder för 60 år sedan inte voro större än Visby.

Beträffande förbindelserna med fastlandet upplyser en annons, att ång. Thjelvar gick från Visby till Stockholm på söndagar, ång. Visby på torsdagar, ång. Gotland onsdagar och lördagar samt ång. Klintehamn måndagar. Dessutom fanns förbindelse med Borgholm—Kalmar. På vintern var emellertid postångaren Sofia ensam om att uppehålla förbindelsen med fastlandet. Den gick tre gånger i veckan mellan Visby och Västervik.

På tal om sjöfart kan nämnas, att Gotlands handelsflotta år 1884 räknade inte mindre än 93 fartyg på sammanlagt 9,727 ton. Härav voro 4 ångfartyg, 9 skepp, 4 briggar, 40 skonor och galeaser, 2 kofrar samt 34 slupar och jakter. Hamnstatistiken visar, att näst Visby voro Klintehamn och Västergarn samt Slite och Kappellhamn de mest besökta hamnarna på Gotland. För Visby hamns underhåll utfördes under året arbeten för 125,000 kr.

Järnvägen räckte på den tiden inte längre än till Hemsö, och dit tog det jämnt tre timmar att åka. Biljetten kostade 2,20, vilket var

en betydligt större summa på den tiden än nu. Till Klintehamn kunde man komma med diligens måndagar och torsdagar. Så värt fort kunde det inte gå att åka efter hästar, vilket man kan förstå bland annat däruv att diligensen avgick från Klintehamn redan kl. 1/2 6 på morgnarna. Medtagande passagerare och småpaket.

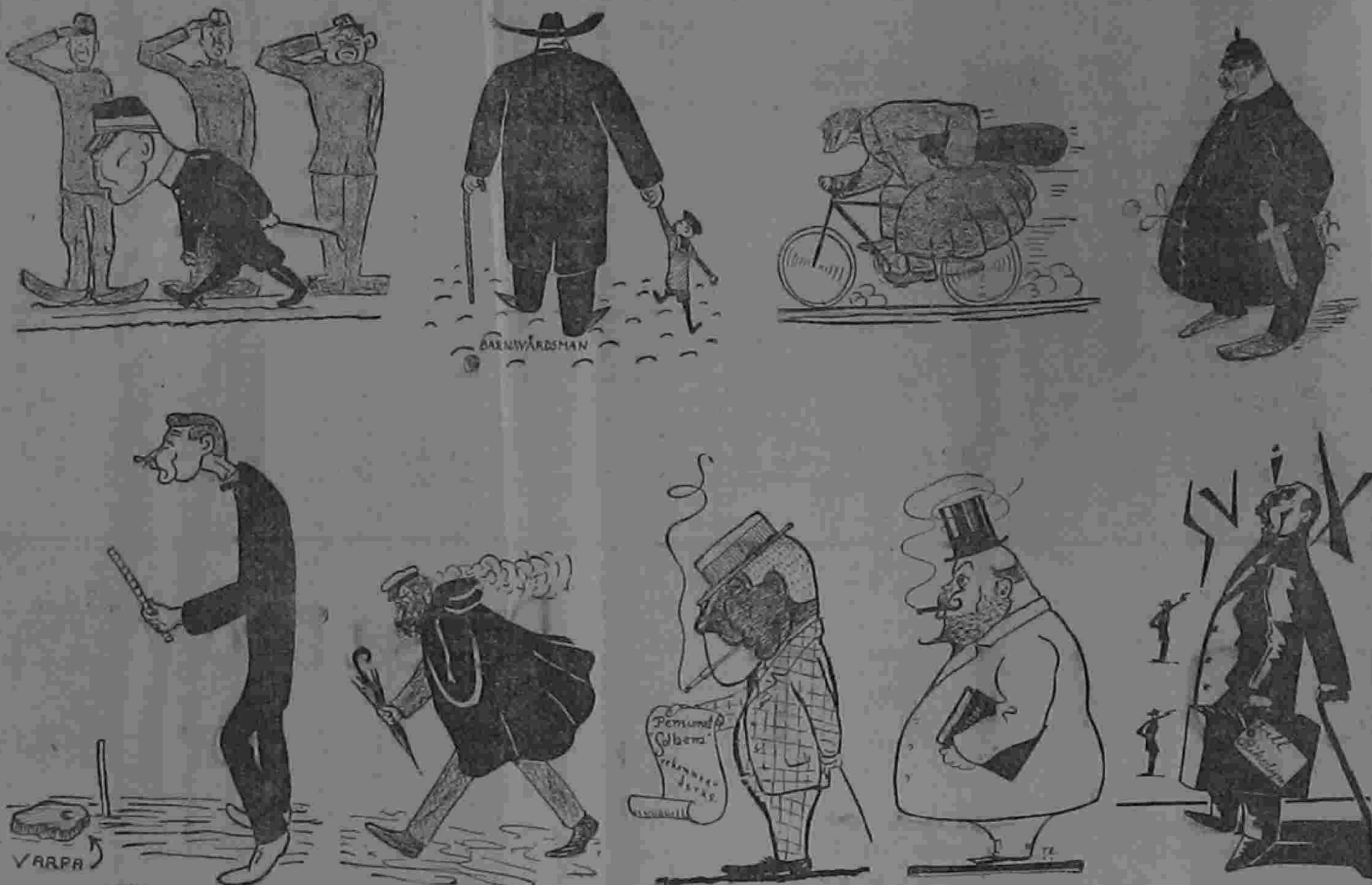
I hushållningssällskapets berättelse för 1884 kan man läsa, att skörden det året var god, föderavkastningen fullt medelmåttig. Länets import- och exportafför beräts detsamma. 1884 utfördes nämligen från Gotland 83,044 tunnor spannmål mot året närmast fört endast 48,041. Samtidigt utfördes 1,153,636 kubikfot trävaror, 6,324 kbm. osläkt kalk och 21,229 kbm. släkt kalk.

Av industriella inrättningar i Visby märktes följande: 1 kalkugn, 1 cementfabrik, 1 järngjuteri, 1 marmorsliperi jämte stenbugeri, 4 garverier, 3 färgerier, 1 ångkvarn, 1 vattensmjölkvarn, 2 större och 4 mindre vädernmjölkvarnar, 1 mejeri, 1 tegelslageri, 1 ångbränneri och 1 tändsticksfabrik.

Utebiteringen i staden var kr. 6:02 pr bevillningskrona.

Gick man ut på torget i Visby en septemberdag 1884, kunde man där få köpa potatis för 3:25 å 4 kr. tunnan, höns för 67 öre stycket och harar för 67 öre å 1 kr. pr st. En gås kunde gå löst på hela 3:50, men så kostade smöret i stället endast 60 å 80 öre skålpundet = 425 gr. Ägg kunde man få för 1:10 ljoget, och mjölken kostade 20 å 30 öre kannan = drygt 2 1/2 l, medan grädden kostade 1 kr. För lamm betalades 3:25 å 4:50 kr. för 20 skålpund = 8,5 kg., och kaly kostade endast 12 å 30 öre skålpundet. Billigt onckligen, men det var heller inte många, som hade något överflöd av pengar den tiden. Arbetarklassen hade det många gånger svårt. Hur pass låg levnadsstandarden var i många stugor på Klinten och nere i »Gajlrotens» ha autidens gotlänningar svårt att sätta sig in i, och de fattiga på landsbygden hade det inte bättre. Märkligt nog utvandrade emellertid endast 173 gotlänningar det året till främmande världsdelar. 1882—83 var antalet utvandrare sammanlagt nära 1,100.

Ur vimlet i Visby anno 1924

Några av Thor Engströms "gubbar" i Gotlänningen för 20 år sedan. Överst: Överste Liliehöök, barnvårdsmannen löjtnant Nyberg, Friedrich Mehler, poliskonstapel Bäckström. Nedre raden: K. F. Söderdahl, Alfred Edle, Jens Berner, lektor Jansson (Puffe) och nyblivne riksdagsmannen Svedman.